

«السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْعَلَمُ الْمَنْصُوبُ
وَالْعِلْمُ الْمَصْبُوبُ وَالْعَوْتُ وَالرَّحْمَةُ الْوَاسِعَةُ
وَعَدَا غَيْرَ مَكْدُوبٍ»

سرشناسه: خرسندی، مجتبی، ۱۳۷۲ - گردآورنده.
عنوان: جمع مفرد: (برگزیده ابیات علوی، از رودکی تا شهریار).
تکرار نام پدیدآور: گردآورنده مجتبی خرسندی.
مشخصات نشر: قم: عصر صادق، ۱۳۹۷.
فروست: مجموعه شعر آیینی؛ ۱.
مشخصات ظاهری: ۶۴ ص.
بهاء ۸۰۰۰۰ ریال 7-3-97114-600-978:ISBN
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: عنوان دیگر: برگزیده ابیات علوی، از رودکی تا شهریار.
یادداشت: کتاب نامه: ص ۶۳ - ۶۱: تحقیق به صورت زیر نویس.
موضوع: علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ هجری قمری - شعر.
موضوع: شعر مذهبی - مجموعه ها.
موضوع: شعر فارسی - مجموعه ها.
رده بندی کنگره: ۸، ۱۳۹۷، ج ۴ / خ ۴۰۳۲ PIR
رده بندی دیوی: ۱/۰۰۸ فا ۸
شماره مدرک: ۴۹۹۹۵۹۳

برگزیدهٔ ابیات علوی
از رودکی تا شهریار

گردآورنده: مجتبی خرسندی

جمع مفضل

جمع مفرد

(برگزیده ابیات علوی، از رودکی تا شهریار)

گردآورنده: مجتبی خرسندی

ناشر: عصر صادق

ویراستار: رامین بابازاده

طراح جلد و مدیر هنری: حسین ونکی فراهانی

ناظر چاپ: محمد صادق زارع

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: سوم / بهار ۱۳۹۸

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۱۱۴-۳-۷

کلیه حقوق برای نویسنده اثر محفوظ است

ارتباط با ناشر: ۸۲۶۹ ۶۰۲ ۰۹۰۳

این کتاب پیشکش می شود به آستانِ تابناکِ
قائدِ العُرِّ المحجّلین، امامِ الأولین و الآخِرین، امیرالمؤمنین
اسدالله الغالب، یدالله الثاقب، عین الله، اُذُنُ الله

علی بن اَبی طالب
صلوات الله ورسوله علیه.

و تقدیم به خاک پای تمام پدرانِ که
با لقمهٔ حلال، محبتِ شاهِ مردان را به فرزندانشان هدیه می دهند.

سخن ناشر

«حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ»

«شعر» شأن آینه‌گی دارد و همانند انسانِ کامل که حق در او ظهور دارد، شعر نیز بازتاب تجلّی نوری است که بر وجود شاعر می‌تابد. اگر شعری ویژگی‌های انسان کامل را بازتاباند، همانا بهره‌بی‌شماری از آن خواهد برد؛ هر چند شعر را یارای کشیدنِ همهٔ بار معنای انسانِ حقیقت‌یافته نیست. بین آنچه شاعر از انسان کامل به ما نشان می‌دهد و آنچه فقیهان و فیلسوفان از او می‌نمایانند، تفاوت بسیار است، چرا که شاعر با دلِ خویش به نظاره نشسته و فقیه و فیلسوف با عقل. و شاید بتوان گفت: کارِ شاعران به حکیمان نزدیک‌تر است.

«جمع مفرد» داستان آینه‌گی شاعران کهن تا عصر حاضر را به تماشا نشسته و مخاطب را با خود به مهمانی تکبیت‌هایی می‌برد که در آن اوصاف انسان کامل به عینه دیده می‌شود. کتاب حاضر، نخستین کتاب از مجموعه اشعار آیینی است که در انتشاراتِ عصرِ صادق به زیور چاپ آراسته می‌شود و ناشر قصد دارد این راه را که آغاز کرده است، به حول و قوهٔ الهی و عنایات حضرات ائمهٔ معصومین علیهم‌السلام تا نهایت ادامه دهد.

سعی انتشارات در وهله نخست، انتخاب کتاب‌های شعر با کیفیت و اصیل است و در رتبه بعد، چاپ خوب و سپس قیمت‌گذاری مناسب برای مخاطبان علاقه‌مند؛ لذا تلاش شده تا از هزینه‌های اضافی و غیرضروری کم کرده و قیمت پشت جلد، نزدیک همان قیمت هزینه شده برای کتاب باشد.

در این میان، ما را هیچ منتهی بر سر مخاطب محترم نیست، چراکه این وظیفه ناشر است تا جانب مخاطب علاقه‌مند را نگه دارد؛ و از سوی دیگر، پیشنهادی است برای سایر ناشران که در شرایط اقتصادی جدید که با مشکلات دست و پنجه نرم می‌کنند، راه‌های جدید عرضه کتب را در نظر بگیرند.

امید است این حرکت که در آغاز آن هستیم، کمکی باشد به فرهنگ غنی و کهن ایران اسلامی و گامی باشد استوار برای انتقال وجه کوچکی از معارف زندگی اهل بیت علیهم‌السلام به مخاطبان محترم.

با احترام

انتشارات عصر صادق

﴿وَجَعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ﴾^۱

﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا﴾^۲

مقدمه

خوب‌ها و خوبی‌ها

درست پیدا نیست که بذرا بر از ارادت به خوب‌ها و خوبی‌ها از چه زمان در باغچه وجود انسان‌ها کاشته شده، اما در ساده‌ترین حالت ممکن، عمری به اندازه خلقت انسان دارد. این شوق از نخستین روزهایی که انسان، سخن گفتن را فرا گرفته تا امروز، رفیق گرمابه و گلستانش بوده است. ناگفته پیداست که اگر این خوبی‌ها با زحمت به دست آمده باشند، از جایگاه بالا و والاتری در میان هر جمع برخوردارند. بررسی بسامد این مهم در شعر و ادب فارسی - که محل بحث ماست - نیازمند توژقی کوتاه در اشعار شاعران است.

در خدمت خوبی‌ها

گاه رشته کلام در خدمت خوبی‌هاست که در واقع همان نقطه اشتراک شاعران در تاریخ ادبیات با هر قالب و سبک و زبانی است؛ همان نقطه‌ای که هر ادیب در مقام ایراد سخن، سعی بر کمک گرفتن از آن را دارد. برای نمونه کافی است به مسأله «نام نیکو» که یکی از خوبی‌های همواره مورد نظر در ادبیات فارسی بوده است،

۱. شعراء، آیه ۸۴.

۲. مریم، آیه ۵۰.

نگاهی اجمالی بیندازیم:

چهار چیز مرآزاده را ز غم بخرد
تنِ درست و خوی نیک و نام نیک و خرد

رودکی سمرقندی (۲۴۴ - ۳۲۹)

نام نیکو گر بماند ز آدمی
به کزو ماند سرای زرنگار

سعدی شیرازی (۶۰۶ - ۶۹۰)

بیا تا کنیم آن چنان رخت پیچ
که جز نام نیکو بدانیم هیچ

امیرخسرو دهلوی (۶۵۱ - ۷۲۵)

آنچه می ماند به جا از رفتگان، جز نام نیست
نامِ نیکی کسب کن صائب در ایام حیات

صائب تبریزی (۱۰۰۰ - ۱۰۸۰)

دریغ آیدم زندگانی به ناز
که بی نام نیکو بیاید دراز

ملک الشعرای بهار (۱۲۶۵ - ۱۳۳۰ ش)

و هم چنان نیز بسیاری از مردم، به خصوص شاعران در آرزوی دست یافتن به آن هستند.

در محضر خوب‌ها

روی دیگر این سکه اما به نام صحبت از «خوب‌ها» افتاده است. این جاست که در مقابل نقاط مشترک فراوان در مسأله پیش گفته،

در تعریف «خوب‌ها» به جمع‌هایی کوچک‌تر با تعاریف خاص‌تر برمی‌خوریم. از نظر نوکر، خوبِ مطلق فقط «ارباب» است؛ در قاموس رعیت، «پادشاه»؛ و از پردهٔ چشمِ مجنون «لیلی».

اما شاعران در این بحث، اختلاف نظر دارند: گروهی از ایشان ملاک انتخاب «خوب» را سرسپردگی بیشتر به خوبی‌ها می‌دانند؛ عده‌ای نیز با آرمان‌های مورد نظرشان در شعر، خوبِ مطلق می‌سازند و همه را با آن می‌سنجند تا هر کس را که به این ساختهٔ ذهن و زبان نزدیک‌تر باشد، ممدوح قلمداد کنند؛ و جمعی دیگر خوب‌ها را به اندازهٔ صلۀ بیشتر و بهتر دسته‌بندی می‌کنند.

لکن اغلب این دیدگاه‌های نابسامان، برخی از خوب‌ها را به دلیل دارا بودن هرچه بیشتر خوبی‌ها و نزدیکی فراوان به ساخته‌های ذهن و زبانشان، به مرتبۀ اوج می‌رسانند و بی‌اختیار، قلمِ مدح را به دست شاعران می‌سپارند تا بی‌هیچ چشم‌داشتی، به ستایش این خوبان بزرگ و بزرگانِ خوب بپردازند؛ هرچند در همین اشتراک نیز اختلافاتی بین سراینندگان وجود دارد. با این همه، در برخی از خوب‌ها این اختلافات به غایت کم و کمتراست.

نقطهٔ اوج اشتراک بعد از مقام کبریایی باری تعالی و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله - که پرسامدترین ممدوحان شعر و ادب فارسی به شمار می‌روند- را می‌بایست در سروده‌های علوی شاعران جست‌وجو کرد. براساس شواهد شعری موجود در تذکره‌ها، قدمت این نوع اشعار به حدود هزار سال می‌رسد که این مورد بعد از تسلط صفویان و انتخاب «تشیّع» به عنوان مذهب رسمی ایران، هر روز پررنگ‌تر از دیروز شده است. کمتر پیش می‌آید که دواوین

به یادگارمانده از عصر صفوی را تورق کرد و در آن‌ها قصیده، غزل، رباعی و یا دست‌کم ابیاتی دربارهٔ امیرالمؤمنین علی علیه السلام پیدا نکرد.^۱

تمرین تمایز

اما ویژگی‌های این کتاب - که البته ادعایی در اتمام و اكمال هیچ‌یک از آن‌ها نبوده و نیست و تنها سعی بر این بوده که از آن‌ها برای تمایز اثر استفاده شود- عبارتند از:

۱. **اختصار:** این ملاک برای رعایت اختصار در وقت بوده است. بی‌تعارف، در جهان پرفرازونشیب امروز، کمتر مجالی دست می‌دهد که انسان خود را فارغ از روزمرگی‌ها ببیند و با خودش خلوت کند. همین امر سبب شد که اشعار به صورت تک‌بیت (مفردات) جمع‌آوری گردد تا علاوه بر تمایز از آثار جمع‌آوری شدهٔ پیشین - که همه حاوی اشعاری در قالب‌های بلند، مانند قصیده، مثنوی و یا غزل هستند- در فرصت‌های کوتاه به دست آمده نیز بتوان از جنبه‌های معنوی و ادبی آن توشه‌ای هرچند اندک برای رفع خستگی برگرفت.

۲. **تنوع:** تنوع این مفردات از جنبه‌های گوناگون است؛ تنوع در وزن، سُراینده‌ها، زبان، مضامین، تصاویر و مانند این‌ها. برای مثال در بحث وزن عروضی، ابیات انتخاب شده بیش از ۲۵ وزن مختلف دارند که در زمان انتخاب ابیات، برخی از بیت‌ها تنها به خاطر جلوگیری از تکرار بی‌رویهٔ اوزان مشترک، کنار گذاشته شدند. در دیگر موارد ذکر شده نیز با اتکا به سلیقهٔ مؤلف، سعی شده تا

۱. در طول مدت جمع‌آوری محتویات این کتاب، اشعار فراوانی نیز دربارهٔ قبلهٔ هفتم و امام هشتم شیعیان حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام در این کتب به چشم می‌خورد که می‌توان آن‌ها را حاصل از برکت وجود بازگاہ شریف آن حضرت در ایران و تشویق علما و پادشاهان به زیارت آن آستان ملک پاسبان دانست.

ابیات، دربرگیرنده موارد متعددی باشند که پرداختن به تک تک آن‌ها مجال دیگری می‌طلبد.

۳. ترتیب: ایده گردآوری این کتاب، در ابتدا از مشاعره‌ای علوی کلید خورد؛ به همین دلیل، دو نوع ترتیب خاص در چینش ابیات رعایت شده است:

الف) چینش الفبایی ابیات به شکل مرسوم در مشاعره‌ها؛

ب) چینش ابیات بر اساس تاریخ تأخر و تقدّم شاعران.

۴. سادگی: به منظور استفاده هرچه بیشتر و بهتر مخاطبان در سطوح گوناگون، تا حد ممکن از انتخاب ابیات پیچیده و دور از ذهن، اجتناب شده است؛ تا هم این کتاب برای بسیاری از مخاطبان با سن و سال و اطلاعات متفاوت، قابل استفاده باشد و هم حفظ کردنشان دور از دسترس به نظر نرسد.

۵. کم‌گویی: در این کتاب، به دو یا سه بیت از هر شاعر اکتفا شده است؛ چراکه از طرفی، محدودیت کمتری در افزایش تعداد شاعران وجود داشت و از سوی دیگر، این ابیات منعکس‌کننده ذهن و زبان‌های گوناگون در بیان متفاوت از امری مشترک، قلمداد خواهند شد.

۶. ارتباط مستقیم: در کتاب حاضر، از ابیات بسیار خوب دیگری که در اشعار و قصاید علوی شاعران منتخب وجود داشت، اما در آن‌ها اشاره مستقیم به امیرالمؤمنین علی علیه السلام نشده بود، چشم‌پوشی شد. از جمله این ابیات، بیت معروف «شاپور تهرانی» است که در تغزل یکی از قصاید علوی اش آورده است:

به دامنت نرسد دستِ کس که جلوۀ ناز

تورا به بام فلک برد و نردبان برداشت

۷. آخرین ویژگی، برترین ویژگی: در کتابی که هم‌اکنون در دست

شما قرار دارد، صحبت از مردی است که در مسافرتی شصت و اندی ساله از کعبه تا محراب، منحصر به فردترین خوبی‌ها را در آینه‌ای جمع کرد و برای آیندگان به یادگار گذاشت، تا تاریخ هیچ‌گاه مجال گلایه از بی‌مصداق بودن خوب‌ها و خوبی‌ها را نداشته باشد. ای بسا از دل همین ابیات به ظاهر ساده، دریچه‌هایی برای پرداختن هرچه بیشتر به جنبه‌های کمتر مورد توجه قرار گرفته در سیره آن امام همام باز شود. همین امر مبارک نیز یکی از معیارهای اصلی انتخاب ابیات این کتاب و شاید حتی مهم‌ترین معیار بود.

مخلص کلام

صحبت از این «خوب مطلق» را به ابیات گردآمده در «جمع مفرد» می‌سپارم تا کمی و کوتاهی قلمم را در سایه طبع بلند شاعران بزرگ بیوشانم؛ چراکه هیچ قلم و بیانی تام و تمام نیست، مگر بیان پیامبر خوبی‌ها ﷺ که فرموده است: «(عَلِيٌّ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ)». در پایان، از همه عزیزانی که در گردآوری ابیات و تحقیق این اثر، عنایت خود را مبذول داشتند، کمال تشکر و سپاس‌گزاری را دارم.

والحمد لله رب العالمين

مجتبی خرسندی

حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه عليها السلام

شب وفات حضرت اُمّ کلثوم عليها السلام

۱۳۹۷/۱۲/۱۶

درآینه‌ایات

۱

آزادم کن زدستِ این بی‌دستان
دست من و دامن تو ای دست خدا!

ابوسعید ابوالخیر (۳۵۷ - ۴۴۰)

۲

آن‌که او را بر سر حیدر همی خوانی امیر
کافر می‌گرمی تواند کفش قنبر داشتن

سنایی غزنوی (۴۷۳ - ۵۴۵)

۳

آن کس منم که آل نبی را ثنا کنم
بر دوستان احمد و حیدر دعا کنم

حمزه ورامینی (قرن ۸)

۴

آن کس که به شب خُفت به جای احمد
زیبید که نشاند به جا روز غدیر

رشحه اصفهانی (قرن ۱۲ و ۱۳)

۱. به داستان «لیلة المبيت» و آیه ۲۰۷ سوره بقره «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ» اشاره دارد.

۵

آن منبری که خاص نشست پیمبر است
چون از نبی بماند تهی، جای حیدر است

محمودخان صبا (۱۲۲۸-۱۳۱۱)

۶

آسمان گفت از طرب «یا لیتنی کنتُ تُراب»^۱
کُنیه شد چون بوترابت^۲ یا امیرالمؤمنین!

اخترتوسی (۱۲۶۸-۱۳۳۳)

۷

آن که انگشتر به سائل داد در حال رکوع^۳
در سجودش خون ز فرق خویش چون دریا گرفت

یغمای نیشابوری (۱۳۰۲-۱۳۶۶ ش)

۸

این دین هُدی را به مثل دایره‌ای دان
پیغمبر ما مرکز و حیدر خطِ پرگار

کسائی مروزی (۳۴۱-۳۹۵)

۱. نبأ، آیه ۴۰.

۲. «عبایة بن ربیع گوید: به عبدالله بن عباس گفتیم: رسول خدا ﷺ از چه رو علیؑ را "بوتراپ" نامید؟ گفت: از آن رو که علیؑ صاحب زمین و حجت خدا بر اهل آن پس از رسول خداست، و بقای زمین و آرامش آن به اوست»، شیخ صدوق، علل الشرایع، ج ۱، ص ۱۵۶.

۳. به آیه ۵۵ سوره مائده «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ» اشاره دارد.

۹

اگر که عرصهٔ عالم پراز علی گردد
یکی به علم و شجاعت چو مرتضیٰ نشود

ادیب ترمذی (قرن ۶)

۱۰

اگر خاکش شوی حُسن الثواب است
که او هم بوالحسن، هم بوتراب است

عطار نیشابوری (۵۴۰ - ۶۱۸)

۱۱

از بعد نبی، امامِ خلق دو جهان
بالله علی ست، ثم بالله علی ست^۱

باباافضل کاشانی (قرن ۶ و ۷)

۱۲

از علی آموز اخلاص عمل
شیر حق را دان منزّه از دَعَل^۲

مولوی بلخی (۶۰۴ - ۶۷۲)

۱. به حدیث «أَنَا إِمَامُ الْبَرِيَّةِ بَعْدَ خَيْرِ الْخَلِيقَةِ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ ﷺ» اشاره دارد؛ ر.ک: شیخ صدوق، اُمالی، ص ۳۵.
۲. به آیه ۳۳ سوره احزاب «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» اشاره دارد.

۱۳

امروز زنده‌ام به ولای تو یا علی
فردا به روح پاک امامان گواه باش

حافظ شیرازی (۷۲۷ - ۷۹۲)

۱۴

ای دل سخن از شه نجف کن
مداحی غیر برطرف کن

محتشم کاشانی (۹۰۵ - ۹۹۶)

۱۵

از آن رو صبح، این روشن دلی یافت
که چون ما در دلش مهر علی یافت

وحشی بافقی (۹۳۹ - ۹۹۱)

۱۶

افتاده‌ام به مخمصه یا شَحْنَةُ التَّجَفِّ
افتاده‌ام به مهلکه یا شاهِ لافتی

سنجر کاشانی (۹۸۱ - ۱۰۲۱)

۱۷

اسمِ دیگر جز «علی» در وی نخواهی یافتن
گرتوانی خواند مهر بای بسم الله را

طغرای مشهدی (قرن ۱۱)

۱۸

از جان چو گذشت و خُفت بر جای نبی^۱
شک نیست که جانشین پیغمبر، اوست

تأثیر تبریزی (قرن ۱۱ و ۱۲)

۱۹

انبیا منتجب و منتخب از منتجبند
مرتضی افسر تاج همه منتجب است

عنقای طالقانی (۱۲۶۶ - ۱۳۳۳)

۲۰

ای علیّ عالیّ اعلیّ که آمد نام تو
مشتق از نام خدایت یا امیرالمؤمنین!^۲

مشتاقی نائینی (قرن ۱۳ و ۱۴)

۱. به داستان «لیلة المبيت» و آیه ۲۰۷ سوره بقره «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ» اشاره دارد.

۲. به داستان نام‌گذاری حضرت و شعر «فإسمه من شامخ عليّ / عليّ اشتق من العليّ» اشاره دارد.

۲۱

از جنت و دوزخ، غم و تشویش ندارم
حبّ تو مرا بس بود ای ساقی کوثر!^۱

نجمی خراسانی (۱۳۰۲ - ۱۳۹۷)

۲۲

به مدح علی خامه سرمی‌کنم
زمین و زمان پرگهر می‌کنم

فردوسی طوسی (۳۲۹ - ۴۱۱)

۲۳

به صد سال اگر مدح گوید کسی
نگوید یکی از هزار علی

ناصر خسرو قبادیانی (۳۹۴ - ۴۸۱)

۲۴

به بوتراب که شاه بهشت قنبر اوست
فدای کعب و ترابش «کواعب و اتراب»^۲

خاقانی شروانی (۵۲۰ - ۵۹۵)

۱. به حدیث «فَأَنْتَ قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَأَنْتَ قَسِيمُ النَّارِ وَ لَقَدْ فَارَزْنَا مَنْ تَوَلَّاهُ» اشاره دارد؛ رک:

شیخ صدوق، أمالی، صص ۶۷۱ - ۶۷۰.

۲. نبأ، آیه ۳۳.

۲۵

به علم همچو علی کس نبود در اسلام
که بود مطلع سرّ، ز عالم اسرار^۱

قوامی رازی (قرن ۶)

۲۶

به سنّتِ اسدالله دو نیم گردد خصم
در آن مصاف که او ذوالفقار بگشاید

ظهیرفاریابی (۵۵۰ - ۵۹۸)

۲۷

بر کائنات آنچه یقین فرض و واجب است
مهر و محبت اسدالله غالب است^۲

بابافغانی شیرازی (قرن ۸ و ۹)

۲۸

به عبادت گرا که پیغمبر
گفت: ذکر علی عبادت شد^۳

سائل کاشانی (قرن ۱۰)

۱. به حدیث «صَاحِبُ سِرِّي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام» اشاره دارد؛ رک: لطف‌الله صافی

گلیپاگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی عليه السلام در حدیث، ص ۴۷.

۲. به حدیث «إِنَّهُ لِيَهْدِي الْمُسْلِمِينَ طَاعَتَهُ مَفْرُوضَةٌ مَقْرُونَةٌ بِطَاعَةِ اللَّهِ...» اشاره دارد؛ رک:

شیخ صدوق، آمالی، صص ۱۳۲ - ۱۳۱.

۳. به حدیث «ذَكَرَ عَلِيٌّ عليه السلام عِبَادَةَ» اشاره دارد؛ رک: لطف‌الله صافی گلیپاگانی، پرتوی

از فضائل امیرمؤمنان علی عليه السلام در حدیث، ص ۲۷.

۲۹

به طوف شاه نجف رو کنم که آن راهی ست
که خضر راهنما باشد و خدا همراهِ

سلیم تهرانی (قرن ۱۱)

۳۰

بی مهر علی که هست میزان فلاح^۱
سودی ندهد به هیچ کس علم و صلاح^۲

صفی علیشاه (۱۲۵۱ - ۱۳۱۶)

۳۱

ببین تا کجا بُود، علی صاحبِ کرم
خبرده کنون ز من، به رند گناه کار

افسر کرمانی (۱۲۵۹ - ۱۳۰۰)

۳۲

بس مُلک که گردیدم، بس مذهب و دین دیدم
از دین علی عنقا، بهتر نبود دینی

عنقای اصفهانی (۱۲۶۰ - ۱۳۰۸)

جمع مفرد، برگزیده ابیات علوی، از رودکی تا شهریار

ب

۱. به حدیث «شِبَعَةُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ هُمْ الْفَائِزُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق،
أمالی، ص ۸۹.

۲. به حدیث «وَأَنَّ عَبْدًا عَبْدَ اللَّهِ مِثْلَ مَا قَامَ نُوحٌ فِي قَوْمِهِ... ثُمَّ لَمْ يُؤَالِكَ يَا عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ، لَمْ يَشُمَّ
رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَ لَمْ يَدْخُلْهَا» اشاره دارد؛ رک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل
امیرمؤمنان علی علیه السلام در حدیث، ص ۷۰.

۳۳

با علی نام از ابوسفیان و فرزندش مَبر
روبهان را کی سزد با شیرنر همبر کنی!؟

جلال‌الدین همایی (۱۲۷۸ - ۱۳۵۹ ش)

۳۴

به پا نشد عَلِمَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
به وقعه تا که علی قَدَّ خود نکرد عَلِمَ

منزوی تهرانی (۱۳۲۵ - ۱۳۸۳ ش)

۳۵

پرشد دل از بوی گُلت، زان اوحدی شد بلبلت
ای خاک نعل دُلْدُلْت، برفرق چرخ چنبری

اوحدی مراغه‌ای (۶۷۳ - ۷۳۸)

۳۶

پوزش آورید از جان، این ستوده مولا را
این وصیِّ برحق را، این ولیِّ والا را

ملک‌الشعراى بهار (۱۲۶۵ - ۱۳۳۰ ش)

۳۷

تو حیدری و هر که ز حُکم تو سر کشید
در سربه جای مغز، همه ذوالفقار یافت

امیرمعزی (قرن ۵ و ۶)

۳۸

تشنگان وادی ایمان چو در کوثر رسند
از شعف دست طلب در دامن حیدر زنند^۱

خواجهی کرمانی (۶۸۹ - ۷۵۰)

۳۹

تا یک نفس از عمر در این تن باقی ست
مَدَاحی مرتضیٰ علی خواهم کرد

ابن حسام خوسفی (۷۸۲ - ۸۷۵)

۴۰

تسبیحِ قدسیانِ فلک هر نفس بُود
صد بار «یا محمد» و صد بار «یا علی»

اهلی شیرازی (۸۵۸ - ۹۴۲)

۱. به حدیث «عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ صَاحِبُ حَوْضِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ» اشاره دارد؛ رک: لطف‌الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی علیه السلام در حدیث، ص ۹۷.

۴۱

تا جهان بحر و سخن گوهر و انسان صدف است
گوهر بحر سخن، مدحت شاه نجف است

بابافغانی شیرازی (قرن ۸ و ۹)

۴۲

تیغ علی که سرخ ز خون منافق است
دارد دو دم چو صبح، ولی هر دو صادق است

حیرتی تونی (قرن ۱۰)

۴۳

تا نباشد بنده‌ای را عزم و اخلاص علی
کی امیرالمؤمنین و نفس پیغمبر شود!؟

فیض کاشانی (۱۰۰۷ - ۱۰۹۰)

۴۴

تو علی جوی باش و آل طلب
که از ایشان همی رسی به خدای^۱

فتح‌الله‌خان شبیبانی (۱۲۴۱ - ۱۳۰۸)

۱. به حدیث «يَا عَلِيُّ... وَأَنْتَ الطَّرِيقُ إِلَى اللَّهِ» اشاره دارد؛ شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۶.

۴۵

تا باب نجات بر تو گردد مفتوح
از نام علی به دست آور مفتاح

صفی علیشاه (۱۲۵۱ - ۱۳۱۶)

۴۶

تویی آن مبارز صف شکن، که به شأنت آمده لافتی^۱
که به کفر خطِ فنا زدی، به دم حُسام^۲ به شکل لا

فائزمازندرانی (قرن ۱۴)

۴۷

ث، ثریّ مَقْدَم، ثریا مُتْکا، ثابت قدم
ثانی احمد به ذات کبریا مظهر علی است

صغیر اصفهانی (۱۳۱۲ - ۱۳۹۰)

۴۸

جهان آفرین تا جهان آفرید
دلیری چو حیدر نیامد پدید

فردوسی طوسی (۳۲۹ - ۴۱۱)

۱. به جنگ احد و حدیث «... لَاقَتِ إِلَّا عَلِيٌّ» اشاره دارد؛ رک: ابن ابی الحدید،

شرح نهج البلاغه، ج ۱، ص ۹.

۲. شمشیر تیز و بزّان.

۴۹

جوانمرد، اگر راست خواهی، ولی است^۱
گرم، پیشه شاه مردان علی ست

سعدی شیرازی (۶۰۶ - ۶۹۰)

۵۰

جام جم اسرار غیب می شودش منکشف
جام ولاهر که از ساقی کوثر گرفت

ملاهادی سبزواری (۱۲۱۲ - ۱۲۸۹)

۵۱

جز برپی علی، نبری ره به شهر علم^۲
کوسوی شهر علم، تو را شهره پیشواست

سروش اصفهانی (۱۲۲۸ - ۱۳۲۵)

۵۲

جهان چوپیکرو ذات علی در اوست چو قلب
بلی، مؤثر کلی ست قلب در پیکر

لعلی تبریزی (۱۲۵۲ - ۱۳۲۵)

۱. به حدیث «لَا فَتَىٰ إِلَّا عَلَى ٱلْعَلَمِ» اشاره دارد؛ رک: ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۱، ص ۹.

۲. به حدیث «أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا فَسَنُ أَرَادَ الْعِلْمَ فَلَيَاتِ الْبَابَ» اشاره دارد؛ رک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی علیه السلام در حدیث، ص ۲۵.

۵۳

جز ذات محمدی نیامد به وجود
یکتا گهری چو ذات حیدر ز صدف

شاطر عباس صبوحی (۱۲۵۷ - ۱۳۱۵)

۵۴

چو نام دوست مکرر نمی شود هرگز
هزار بار اگر «یا علی» کنم تکرار

رضی الدین آرتیمانی (۹۷۸ - ۱۰۳۷)

۵۵

چون لباس کعبه بر اندام بُت زبینه نیست
جز تو بر شخص دگر نام «امیرالمؤمنین»^۱

صائب تبریزی (۱۰۰۰ - ۱۰۸۰)

۵۶

چون برگ گل ز باد سحرگاهی ام زبان
رقصد به نام حیدر کرار در دهن

غالب دهلوی (۱۲۱۲ - ۱۲۸۵)

جمع مفرد، برگزیده ابیات علوی، از رودکی تا شهریار

۵۶

۱. «امیرالمؤمنین» لقب اختصاصی حضرت ﷺ است و به حدیث «... تُمِّي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَ الْجَسَدِ...» اشاره دارد؛ رک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی ﷺ در حدیث، ص ۴۰.

۵۷

چون نجات هر دو عالم شد ولای مرتضی
در دو عالم مگسل از دامان او دست^۱

همای شیرازی (۱۲۱۲ - ۱۲۹۰)

۵۸

چو ایزد، او به همه حُسن و وصف بی همتاست
مگو خداست علی، دیگر آنچه خواهی گو^۲

حضور سلماسی (۱۲۶۳ - ۱۳۳۰)

۵۹

چو دست اوست «یدالله فوق ایدیهم»^۳
عجب مدار که دست جهانیان گیرد

فقیر شیرازی (۱۲۹۶ - ۱۳۵۱)

۶۰

حیدر که خاتمی به یکی داد در رکوع
ضایع نماند و آیتش آمد ز کردگار^۴

ادیب ترمذی (قرن ۶)

۱. به فراز «وَكذَلِكَ شِيعَتُنَا فَأَرْوَا وَسُعِدُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» از حدیث کساء اشاره دارد.
 ۲. به حدیث «تَرَلُونَا عَنِ الرُّبُوبِيَّةِ وَ قُولُوا فِينَا مَا شِئْتُمْ» اشاره دارد؛ رک: احمد بن علی طبرسی، الاحتجاج علی اهل اللجاج، ج ۲، ص ۴۳۸.
 ۳. فتح، آیه ۱۰.
 ۴. به داستان «قَدْ رَأَى عَيْنُ اللَّهِ وَ صَرَبَ يَدُ اللَّهِ» اشاره دارد؛ متقی هندی، کنز العمال، ج ۵، ص ۴۶۲.
 ۵. به آیه ۵۵ سوره مانده «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ» اشاره دارد.

۶۱

حافظ اگر قلم زنی، در ره خاندان به صدق
بدرقه زهت شود، همت شحنه نجف

حافظ شیرازی (۷۲۷ - ۷۹۲)

۶۲

حیدر صندر که در رزم از تن شیر فلک
جان برآرد چون برآرد تیغ خون ریز از نیام

محتشم کاشانی (۹۰۵ - ۹۹۶)

۶۳

حدیث فضل علی را تمام نتوان کرد
اگر مداد شود بحر و ورقلم اشجار^۲

محمد طاهر قمی (قرن ۱۱)

۶۴

خسرو سیاره بر شیر فلک بودی سوار
چون به دلدل برنشستی مرتضی روز و غا^۳

ابن یمین فریومدی (قرن ۷ و ۸)

جمع مفرد، برگزیده ابیات علوی، از رودکی تا شهریار

۸۰

۱. جوهر، سیاهی دوات.
 ۲. به حدیث «لَوْ أَنَّ الْغِيَاضَ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرَ مِدَادٌ وَالْجَنِّ حُسَابٌ وَالْإِنْسَ كُتَابٌ مَا أُخْصُوا فَضَائِلَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام» اشاره دارد؛ رک: حسن بن محمد دیلمی، إرشاد القلوب إلى الصواب، ج ۲، ص ۲۰۹.
 ۳. شور و غوغا در جنگ.

۶۵

خانهٔ زنبور دل، بی‌شاهد ایمان مانده بود
گر نمی‌شد باعث تعمیر او «یعسوب دین»^۱

صائب تبریزی (۱۰۰۰ - ۱۰۸۰)

۶۶

خواهی که نیفتی از تکاپوی
برخیز ز جا و «یا علی» گوی

طیب قمی (۱۰۴۳ - ۱۱۰۳)

۶۷

خضروالیاسند در صحرا و دریا دستگیر
دستگیر هر دو در صحرا و در دریا، علی^۲

داوری شیرازی (۱۲۳۸ - ۱۲۸۳)

۱. «یعسوب» در لغت به معنای «امیر و ملکهٔ زنبور عسل» است و به معنای «بزرگ، سید و جلودار قوم» نیز آمده است. امیرالمؤمنین علی علیه السلام را «یعسوب دین و مؤمنان» خوانده‌اند، زیرا همان‌گونه که ملکهٔ زنبور عسل جلودار، رئیس و امیر زنبورهاست، امیرالمؤمنین علی علیه السلام نیز جلودار مؤمنان و دین است؛ رک: فخرالدین طریحی، مجمع البحرین، ج ۲، ص ۱۲۱.

۲. به روایت «... بدان ای سلمان! هر کدام از انبیاء و اولیاء گذشته از زمان حضرت آدم علیه السلام تاکنون که گرفتار شده، علی علیه السلام او را از گرفتاری نجات داده است» اشاره دارد؛ رک: احمد مستنبط، القطره، ج ۱، صص ۲۸۴ - ۲۸۲.

۶۸

خداپرستِ علی ناشناس، مؤمن نیست
اگرچه دفتر توحید را کند از بر^۱

علی تبریزی (۱۲۵۲ - ۱۳۲۵)

۶۹

دست علی گرفت و بدو داد جای خویش^۲
گردست او گرفت، تو جز دست او مگیر

ناصر خسرو قبادیانی (۳۹۴ - ۴۸۱)

۷۰

دو انگشتش در خیبر چنان کند
که پشت دست حیرت آسمان کند

نظامی گنجوی (۵۳۰ - ۶۱۹)

۷۱

در مقام «أنت منی» همچو موسای کلیم^۳
مرتضی را مصطفی الحق برادر یافته

ابن حسام خوسفی (۷۸۲ - ۸۷۵)

۱. به حدیث «وَأَنَّ عَبْدًا عَبَدَ اللَّهَ مِثْلَ مَا قَامَ نُوحٌ فِي قَوْمِهِ... ثُمَّ لَمْ يُؤَالِكَ يَا عَلِيُّ ﷺ، لَمْ يَسْمَعْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَلَا يَدْخُلُهَا» اشاره دارد؛ رک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی ﷺ در حدیث، ص ۷۰.

۲. به فراز «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاً، فَهَذَا عَلِيُّ ﷺ مَوْلَاً» از حدیث غدیر اشاره دارد.

۳. به حدیث «أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى ﷺ» اشاره دارد؛ رک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی ﷺ در حدیث، ص ۵۲.

۷۲

دوستیِ علی به حقّ خدای
دست گیرد تو را به هر دو سرای^۱

واعظ کاشفی (۸۴۰ - ۹۱۰)

۷۳

دُرّ دریای سرمد است علی
جانشین محمد است علی^۲

هلالی جُعَتایی (قرن ۹ و ۱۰)

۷۴

در آن دیار چه قدر است گفت و گوی علی را
که عمرو عاص مُمِیز^۳، حَکَم معاویه باشد

ناظم هروی (قرن ۱۱)

۷۵

در این مرتع، شکار مکرر و باهان شد آن غافل
که آگاهی ندادند از گنم شیریزدانش

بیدل دهلوی (۱۰۵۴ - ۱۱۳۳)

۱. به حدیث «أَنْتَ صَاحِبُ لِيُوَئِي فِي الْآخِرَةِ كَمَا أَنْتَ صَاحِبُ لِيُوَئِي فِي الدُّنْيَا لَقَدْ سَعِدَ مَنْ تَوَلَّاهُ وَ شِئِي مَنْ عَادَاكَ» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق، أمالی، صص ۳۳۲ - ۳۳۱.
۲. به حدیث «يَا عَلِيُّ ﷺ أَنْتَ خَلِيفَتِي عَلَى أُمَّتِي» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق، عبون اخبار الرضا ﷺ، ج ۲، ص ۶.
۳. جداکننده.

۷۶

در عمر، یک نمازِ شهادت مرا بس است
آن دم که چون علی بود از خون وضو مرا

قائنی شیرازی (۱۲۲۳ - ۱۲۷۰)

۷۷

دست لطفش دوستان را کی گذارد تشنه‌کام
با وجود اختیارِ حوضِ کوثر داشتن^۱

مشتاقی نائینی (قرن ۱۳ و ۱۴)

۷۸

دوست دارِ علی هر آن که بُود
دوست دارش بُود خدایِ خبیر^۲

طرب اصفهانی (۱۲۷۶ - ۱۳۳۰)

۷۹

در کعبه ظهور کرد تا بر همه کس
معلوم شود که صاحبِ خانه علی است

صغیر اصفهانی (۱۳۱۲ - ۱۳۹۰)

۱. به حدیث «فَتَأْمُرُ بِشِيعَتِكَ إِلَى الْجَنَّةِ» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق، أمالی، صص ۶۷۱ - ۶۷۰.

۲. به حدیث «مَنْ أَحَبَّكَ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَحَبِيبُكَ حَبِيبُ اللَّهِ» اشاره دارد؛ رک: یحیی بن بطریق، العمدة، ج ۱، ص ۲۶۳.

۸۰

در ساخت دلم به هر بدی، لیک دلم
با آن که بد علی به لب داشت، نساخت^۱

نیما یوشیج (۱۲۷۶ - ۱۳۳۸ ش)

۸۱

دل اگر خداشناسی، همه در زخ علی بین
به علی شناختم من، به خدا قسم خدا را^۲

شهریار تبریزی (۱۲۸۵ - ۱۳۶۷ ش)

۸۲

دون کلام خالق و فوق کلام خلق
این است وصف گفته مولای ما علی

امیری فیروزکوهی (۱۲۸۹ - ۱۳۶۳ ش)

۸۳

ذکر ملک به فکر سجودش بدل شود
سر چون ز برج رتبه خود بر کند علی^۳

طغرای مشهدی (قرن ۱۱)

۱. به حدیث «لَا تُحِبُّكَ إِلَّا ظَاهِرُ الْوَلَادَةِ وَلَا يُبْغِضُكَ إِلَّا حَبِيبُ الْوَلَادَةِ» اشاره دارد؛ ر.ک: شیخ صدوق، أمالی، ص ۳۰۶.

۲. به حدیث «بِنَا عُرِفَ اللَّهُ» اشاره دارد؛ ر.ک: محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۱۴۵.

۳. به حدیث «ارْفَعْ رَأْسَكَ يَا عَلِيُّ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ بَاهَى بِكَ مَلَائِكَتَهُ» اشاره دارد؛ ر.ک: شیخ صدوق، أمالی، ص ۳۰۰.

۸۴

ذات حیدر افسر لولاک را زبید گهر
تاج را نتوان شبه بر جای گوهر داشتن

قائنی شیرازی (۱۲۲۳ - ۱۲۷۰)

۸۵

رسد دو چشم جهان بین تو به نور یقین
اگر به دیده کشی خاک مقدم حیدر

ظهیر فاریابی (۵۵۰ - ۵۹۸)

۸۶

راز بگشا ای علی مرتضی
ای پس از سوء القضا، حسن القضا

مولوی بلخی (۶۰۴ - ۶۷۲)

۳۴

ره به منزل برد، هر کو مذهب حیدر گرفت^۱
آب حیوان^۲ یافت، آن کو خضرا را رهبر گرفت

خواجوی کرمانی (۶۸۹ - ۷۵۰)

۱. به حدیث «وَلَقَدْ فَازَ مَنْ تَوَلَّاهُ» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق، أمالی، صص ۶۷۱ - ۶۷۰.

۲. آب حیات، آب زندگانی؛ مراد، روش صحیح زندگی کردن است.

۸۸

رایت شرع مبین، چونین نمی‌گشتی بلند
گرنبودی در قفایش ذوالفقار حیدری^۱

رهی معیری (۱۲۸۸ - ۱۳۴۷ ش)

۸۹

روح مطلق، شیر حق، شاه نجف، صهر^۲ رسول
عین ایمان، اصل دین، کان کرم، کوه وقار

ابوالقاسم حالت (۱۲۹۸ - ۱۳۷۱ ش)

۹۰

ز روزگار به دردم، ز دوستان محروم
چو مرتضی ز امامت، چو فاطمه ز فدک

ادیب ترمذی (قرن ۶)

۹۱

ز بعد معرفت کردگار لم بیزلی
نبی شناسم و آن‌گه علی و آل علی^۳

نظامی گنجوی (۵۳۰ - ۶۱۹)

۱. به حدیث «ما قامَ الإسلامُ إلا بِسَیفِ علیٍّ وَ شَروءِ حَدیجَةَ» اشاره دارد؛ رک: سید کاظم قزوینی، فاطمة الزهرا علیها السلام من المهدی إلى اللحد، ص ۲۶۶.

۲. داماد، خویشاوند.

۳. به آیه ۵۹ سوره نساء «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ» اشاره دارد.

۹۲

زین گونه بر سپهر برآمد از این که داشت
بر جبهه^۱ داغ بندگی حیدر، آفتاب

عاشق اصفهانی (۱۱۱۱ - ۱۱۸۱)

۹۳

ز برق ذوالفقارت خرمن هستی چنان سوزد
که جانداری نگردد تا قیامت در جهان پیدا

هاتف اصفهانی (قرن ۱۲)

۹۴

زاهدان در انتظار کوشند
من خوش از جام آلستم یا علی!

نیرتبریزی (۱۲۴۷ - ۱۳۱۲)

۹۵

ژاله بر برگ سمن همچون عرق بر روی او
لاله در صحن چمن مانند آن رخسار نیست

سیف فرغانی (قرن ۷ و ۸)

۹۶

سرای شرع نبی را علی ستون بناست^۱
دگر چه آید و خیزد همی ز رنگ و نگار

قوامی رازی (قرن ۶)

۹۷

سلطان دین، وصی نبی، قهرمان شرع
شاه نجف، علی ولی، معدن کرم

عرفی شیرازی (۹۶۳ - ۹۹۹)

۹۸

سرخوش از ساغر سرشار ولایت چو شدیم
پیرما ختم رسل، ساقی ما مولا بود

محیط قمی (قرن ۱۳ و ۱۴)

۹۹

شیر خدا، شاه ولایت علی
صیقلی شرک خفی و جلی

عبدالرحمان جامی (۸۱۷ - ۸۹۸)

س

ش

در آیینۀ ابیات

۱. به حدیث «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ» اشاره دارد؛
رک: محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۳، ص ۲۹.

۱۰۰

شهی که بگذرد از نُه سپهر اختراو
اگر غلام علی نیست، خاک بر سراو

بیرم خان (قرن ۱۰ و ۱۱)

۱۰۱

شاد باش ای دل که پیر ما علی ست
در دو عالم دستگیر ما علی ست

حبیب خراسانی (۱۲۶۶ - ۱۳۲۷)

۱۰۲

صبح سعادت دمید، حق در دولت گشاد
پرتو مهر علی، بر همه عالم فتاد

اهلی شیرازی (۸۵۸ - ۹۴۲)

۱۰۳

صد مرده از نسیم سخن زنده می شود
ز آب حیات نُطق، چو لب ترکند علی

طغرای مشهدی (قرن ۱۱)

۱۰۴

صیدی از محشر چه پروا، چون علی داریم و آل^۱
صاحبِ دیوان ما طاعت کند تقصیر را

صیدی تهرانی (قرن ۱۱)

۱۰۵

ضیاء دیده^۲ دانش، صفای سینۀ عقل
فروغ ناصیه^۳ دین، علی ولی الله

طالب آملی (۹۹۴ - ۱۰۳۶)

۱۰۶

طوطی به جست و جوی گل مدعا رود
آن جا که رو به باز و کبوتر کند علی

طغرای مشهدی (قرن ۱۱)

۱۰۷

ظ، ظَهِیر^۳ مُلک و مَلت، ظاهر و باطن امام
«ظِلِّ مَمْدُود»^۴ خدای خالقِ اکبر علی ست

صغیر اصفهانی (۱۳۱۲ - ۱۳۹۰)

۱. به حدیث «أَنَا قَسِيمُ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ أُدْخِلُ أَوْلِيَّائِي الْجَنَّةَ وَ أَعْدَائِي النَّارَ» اشاره دارد؛ رک:

محمد بن حسن صفار، بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد عليهم السلام، ج ۱، ص ۴۱۶.

۲. موی جلوی پیشانی و سر.

۳. پشتیبان، پناه.

۴. واقعه، آیه ۳۰.

ص

ض

ط

ظ

در آئینه ابیات

۱۰۸

عَلِمَ هَمَّه عَالَمٌ بِه عَلِي دَادِ پِيمْبِرُ^۱
چون ابر بهاری که دهد آب به گلزار

کسائی مروزی (۳۴۱ - ۳۹۵)

۱۰۹

عَلِي سِپَهْر مَعَالِي كِه دَر مَدَارِجِ شَأْنِ
کنند کسب مراتب ز نام او القاب

وحشی بافقی (۹۳۹ - ۹۹۱)

۱۱۰

عَلِي رَاقِدْر، پِيغَمْبَرِ شِنَاسِد^۲
که هر کس خویش را بهتر شناسد

فَیْض لَاهِيْجِي (قرن ۱۱)

۱۱۱

عَاشِقَم، لِيكِن نَدَانِي كَز خَرْدِ بِيگَانَه ام
هوشیارم با خدا و با علی دیوانه ام

غالب دهلوی (۱۲۱۲ - ۱۲۸۵)

۱. به حدیث «... وَوَارِثُ عَلِيٍّ» اشاره دارد؛ ر.ک: شیخ صدوق، آمالی، ص ۳۰۶.
۲. به حدیث «يَا عَلِيُّ... وَلَا عَرَفَكَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَا» اشاره دارد؛ ر.ک: سید شرف‌الدین استرآبادی، تأویل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة، ج ۱، ص ۱۴۵.

۱۱۲

علی غنی نشد الا به یُمن دولت فقر
که دولتش به طرف داری فقیر آمد

صادق سرمد (۱۲۸۶ - ۱۳۳۹ ش)

۱۱۳

غم نباشد ز خویش و بیگانه
گر بود آشنا علی ولی

شاه نعمت الله ولی (۷۳۰ - ۸۳۴)

۱۱۴

غم دل منجلی ز ناد علی ست
نیست غم در دلی که یاد علی ست^۱

نثاری تونی (قرن ۱۰)

۱۱۵

غیر از ره ولای تو یا مرتضی علی
نتوان شدن به گلشن خلد از ره دگر^۲

شاپور تهرانی (قرن ۱۱)

۱. به فراز «کُلِّ هِمَّ وَعَمَّ سَبَنَجَلِ بَعْظَمَتِكَ يَا اللَّهُ بِنُبُوتِكَ يَا مُحَمَّدَ ﷺ بَوْلَاتِكَ يَا عَلِيَّ ﷺ» از دعای نادعلی اشاره دارد.

۲. به حدیث «شَيْعَةُ عَلِيٍّ ﷺ هُمُ الْفَائِزُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق، أمالی، ص ۸۹.

۱۱۶

غیر ختمِ انبیا احمد که هست او را برادر^۱
راه بردرک مقامش هیچ پیغمبر ندارد^۲

صغیر اصفهانی (۱۳۱۲ - ۱۳۹۰)

۱۱۷

فغان کردن ز شیر حق بیاموز
نکردی آه پر خون جز که در چاه

مولوی بلخی (۶۰۴ - ۶۷۲)

۱۱۸

فردا که هر کسی به شفیعی زند دست
ماییم و دست و دامنِ معصوم مرتضی^۳

سعدی شیرازی (۶۰۶ - ۶۹۰)

۱۱۹

فجر تا سینه آفاق شکافت
چشم بیدار علی خفته نیافت^۴

شهریار تبریزی (۱۲۸۵ - ۱۳۶۷ ش)

۱. به حدیث «عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَحْيَىٰ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» اشاره دارد؛ رک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی عليه السلام در حدیث، ص ۹۹.

۲. به فراز «وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ... إِلَّا عَرَفَهُمْ جَلَالَةَ أَمْرِكُمْ» از زیارت جامعه کبیره اشاره دارد.

۳. به حدیث «شَيْعَتُنَا أَخَذُونَ مِحْجِرَتَنَا» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا عليه السلام، ج ۲، ص ۶۰۰.

۴. به حدیث «فَوَجَدْتُهُ طَوَّلَ اللَّيْلِ يُصَلِّي وَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ إِلَىٰ أَنْ تَلَعَ الْفَجْرَ» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق، أمالی، ص ۲۸۱.

۱۲۰

قدرتت را شرح در فصل سلاسل خوانده‌اند
قوّتت را وصف اندر باب خیبر کرده‌اند

سلمان ساوجی (۷۰۹ - ۷۷۸)

۱۲۱

قهрман عشق برگردن فرازان غالب است
کیست تا بیرون کشد از دست حیدر تیغ را؟!۱

صائب تبریزی (۱۰۰۰ - ۱۰۸۰)

۱۲۲

کسی را که باشد به دل مهر حیدر
شود سرخ‌رو در دو گیتی به آورا۲

رودکی سمرقندی (۲۴۴ - ۳۲۹)

۱۲۳

کس را چه زور و زهره که مدح علی کند
جبار در مناقب او گفته «هل أتی»۲

سعدی شیرازی (۶۰۶ - ۶۹۰)

۱. یقیناً، به راستی.

۲. نام دیگر سوره «انسان» است.

۱۲۴

کیست آن چارمه به مذهب من؟
 علی وفاطمه، حسین و حسن

هلالی جغتایی (قرن ۹ و ۱۰هـ)

۱۲۵

کسی که نام علی را به سینه حک سازد
 علی هم آتش دوزخ براو حرام کند^۱

مشتاق کرمانی (۱۱۵۰ - ۱۲۱۵)

۱۲۶

کعبه دین یافت رونق، گلشن ایمان صفا
 تا به امر حق علی شد جانشین مصطفی^۲

همای شیرازی (۱۲۱۲ - ۱۲۹۰)

۱۲۷

کرد آن که خاک پای علی توتیای چشم
 در دیده اش حقایق اشیا جلی بود

محمد اشراق آصفی (۱۲۱۹ - ۱۲۸۰)

۱. به حدیث «حُبُّ عَلِيٍّ بِرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ» اشاره دارد؛ رک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی علیه السلام در حدیث، ص ۴۰.
 ۲. به آیه ۳ سوره مائده «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا» اشاره دارد.

۱۲۸

گر گویدت کسی که کسی بهتر از علی ست
جز ابله‌ی نباشد و مشنو محال او

قوامی رازی (قرن ۶)

۱۲۹

گر مهر علی در دل و جانت نبود
از دینِ محمدی نشانت نبود

باباافضل کاشانی (قرن ۶ و ۷)

۱۳۰

گر همچو بوتراب کسی در کمال و فضل
گویند هست بعدِ نبی، نیست باورم^۱

آذری توسی (۷۸۴ - ۸۶۶)

۱۳۱

گشایش از درِ دیگر مجو به حکم خدا
که غیر بابِ علی را به گِل برآورده^۲

نظیری نیشابوری (قرن ۱۰ و ۱۱)

۱. به حدیث «أَنَا إِمَامُ الْبَرِيَّةِ بَعْدَ خَيْرِ الْخَلِيقَةِ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ ﷺ» اشاره دارد؛ رک: شیخ صدوق، آمالی، ص ۳۵.

۲. به حدیث «سُدُّوا الْأَبْوَابَ الشَّارِعَةَ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَام» اشاره دارد؛ رک: لطف‌الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی علیه السلام در حدیث، ص ۹۲.

۱۳۲

گرافتاق به مهر علی نمودندی
نمی نمود خدا خلق بهر مردم نار^۱

محمدطاهر قمی (قرن ۱۱)

۱۳۳

گشته تا خاک نجف، آرامگاه بوتراب
عرش گوید هر زمان «یا لیتنی کُنْتُ تُراب»^۲

تأثیر تبریزی (قرن ۱۱ و ۱۲)

۱۳۴

گویند که از غیر علی چشم بیوش
هر جا نِگرم علی بود، غیری نیست

جیحون یزدی (۱۲۱۶-۱۲۶۱ش)

۱۳۵

گفتی ز چیست فخر تو بر شاعران عصر؟
فخرم همین بس است که مدّاح حیدرم

فارس بروجردی (قرن ۱۳ و ۱۴)

۱. به حدیث «لَوِ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَى حُبِّ عَلِيٍّ بَيْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ النَّارَ»
اشاره دارد؛ ر.ک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی عليه السلام در

حدیث، ص ۷۴.

۲. نبأ، آیه ۴۰.

۱۳۶

گویند پا نهاد به دوش نبی، علی
از طاق کعبه خواست چو اصنام را شکست^۱

ایرج میرزا (۱۲۹۱ - ۱۳۴۳)

۱۳۷

لبِ بُت، گر به تصدیق کمالش «یا علی» گوید
به نوری آشنا گردد که آرد کعبه ایمانش

بیدل دهلوی (۱۰۵۴ - ۱۱۳۳)

۱۳۸

لذتِ قند مکرر می دهد شعر فقیر
تا زبانش وقف مدح حیدر کز ار شد

فقیر دهلوی (۱۱۱۵ - ۱۱۸۳)

۱۳۹

لبّیک خویش را ز دهان خدا شنید
هر بیدلی که از دل و جان گفت «یا علی»

ابوالحسن ورزی (۱۲۹۳ - ۱۳۷۳ ش)

۱. به داستان «بالا رفتن امیرالمؤمنین علی علیه السلام از شانه‌های مبارک پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و شکستن بت‌ها و پاکسازی کعبه» اشاره دارد؛ محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۸، ص ۳۶۴.

۱۴۰

من بسته بند توأم، خاک دو فرزند توأم
در عهد و پیوند توأم، با داغ و طوق^۱ قنبری

اوحدی مراغه‌ای (۶۷۳ - ۷۳۸)

۱۴۱

مؤمن آن است که از بعدِ نبی در دو جهان
دین اسلام و ره حیدرو صفدر گیرد

نصرت رازی (قرن ۸)

۱۴۲

مشهد پاک نجف، روضه رضوان ماست
یک سرموی علی، هر دو جهانش بهاست

شاه‌نعمت‌الله ولی (۷۳۰ - ۸۳۴)

۱۴۳

مهر فرو برده بود، سربه سجود غروب
بهر نماز علی، آمد و باز ایستاد^۲

اهلی شیرازی (۸۵۸ - ۹۴۲)

۱. گردن بند، قلاده.

۲. به حدیث «رَدُّ الشَّمْسِ» اشاره دارد؛ رک: شیخ مفید، الإرشاد، ج ۲، ص ۳۴۵.

۱۴۴

معراج چیست نزد جلال کسی که او
بردوش مصطفی نهد از اعتبار پای^۱

شانی تکلو (۹۵۳ - ۱۰۲۳)

۱۴۵

مبعوث بر ولایت او بود هر نبی
سرّ علی به هیچ پیمبر نهان نبود^۲

نظیری نیشابوری (قرن ۱۰ و ۱۱)

۱۴۶

معشوق ماست ساقی گل، چهره‌ای که هست
در عشق او، خدا و پیمبر رقیب ما

سلیم تهرانی (قرن ۱۱)

۱۴۷

می‌کند نفی هیولای سردشمن و دین
ذوالفقارِ دو سرت را که بُود صورت لا

اشرف مازندرانی (قرن ۱۱ و ۱۲)

۱. به داستان «بالا رفتن امیرالمؤمنین علی علیه السلام از شانه‌های مبارک پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و شکستن بت‌ها و پاکسازی کعبه» اشاره دارد؛ محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۸، ص ۳۶۴.

۲. به حدیث «وَلَاكِيَةٌ عَلَيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكْتُوبَةٌ فِي جَمِيعِ صُحُفِ الْأَنْبِيَاءِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَنْ يَنْعَتَ اللَّهُ رَسُولًا إِلَّا بِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَوَصِيهِ عَلِيٍّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ» اشاره دارد؛ رک: محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۴۳۷.

۱۴۸

مانند ذوالفقار دوتا گشته قامتم
پیرانه سرز مهر جوانمرد لافتی

شوکت بخارایی (قرن ۱۱ و ۱۲)

۱۴۹

موسی اگر جلوه‌ای، دید به سینا از او
عیسی جان هر نفس، نورز حیدر گرفت

راز شیرازی (۱۲۰۲ - ۱۲۸۶)

۱۵۰

من غلام همت آنم که در راه علی
قطره داد امروز و فردا در عوض دریا گرفت

فروغی بسطامی (۱۲۱۳ - ۱۲۷۴)

۱۵۱

مسلمِ اوّل، شه مردان علی^۱
عشق را سرمایه‌ایمان علی

اقبال لاهوری (۱۲۵۶ - ۱۳۱۷ش)

۱. به فراز «أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ» از حدیث غدیر اشاره دارد.

۱۵۲

نترسم که دارم ز روشن دلی
به دل مهر و جانِ نبی و علی

فردوسی طوسی (۳۲۹ - ۴۱۱)

۱۵۳

نه هر علمی گه حکم از شرف چون علم او باشد
نه هر تیغی گه جنگ از هنر چون ذوالفقار آید^۱

لامعی گرگانی (قرن ۵)

۱۵۴

نقد شیر حق و شاه ذوالفقار
توز مابی حرمتی ها درگذار

عطار نیشابوری (۵۴۰ - ۶۱۸)

۱۵۵

ناظمِ دین علی که اوصافش
رقیمِ وحی بردل شُعراست

ناظم هروی (قرن ۱۱)

۱. به جنگ احد و حدیث «لَمْ يَفِ إِلَّا ذُو الْفَقَارِ...» اشاره دارد؛ رک: ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۱، ص ۹.

۱۵۶

نیست کس را خیر از سینهٔ افروخته‌ام
روز و شب دیده به دیدار علی دوخته‌ام

مشتاق کرمانی (۱۱۵۰ - ۱۲۱۵)

۱۵۷

نهج البلاغه را بنگر تا که بنگری
کانِ جفت و حی، گفتهٔ حق است با علی

امیری فیروزکوهی (۱۲۸۹ - ۱۳۶۳ ش)

۱۵۸

نام علی بس است که گیری جهان بدو
گر ذوالفقار نیست، بس این نام دلرباست

عماد خراسانی (۱۳۰۰ - ۱۳۸۲ ش)

۱۵۹

وصی خاتم پیغمبران و شیر خدای
نبیرهٔ عرب و مرد خندق و صفین

امیر معزی (قرن ۵ و ۶)

۱۶۰

واحسرتا عراق که از مشهد نجف
دارد ترابِ تربت او بوی بوتراب

ناصر بخارایی (قرن ۸)

۱۶۱

وجود او، وطنِ جانِ عارفانِ خداست
به او گرای که «حُبِّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ»^۱

قائنی شیرازی (۱۲۲۳ - ۱۲۷۰)

۱۶۲

هر که نتابد ز علی روی خویش
بی شک از او روی بتابد عذاب^۲

ناصر خسرو قبادیانی (۳۹۴ - ۴۸۱)

۱۶۳

هر کس از باطل به جایی التجائی^۳ می کند
زان میان ما را جناب آلِ حیدر ملتجاست^۴

سلمان ساوجی (۷۰۹ - ۷۷۸)

۱۶۴

هر که را باشد حصارِ جزیناه مرتضی
بشکنند دست و ولایتِ گر حصارِ خیبر است^۵

اهلی شیرازی (۸۵۸ - ۹۴۲)

۱. علی نمازی شاهرودی، مستدرک سفینه البحار، ج ۱۰، ص ۳۷۵.

۲. به حدیث «إِنَّ عَلِيًّا فَسِيحُ النَّارِ لَا يَدْخُلُ النَّارَ وَيُلِيُّ لَهُ وَلَا يَنْجُو مِنْهَا عَدُوُّهُ» اشاره دارد؛

رک: شیخ صدوق، أمالی، ص ۸۳.

۳. پناه بردن، پناهنده شدن، پناه گرفتن.

۴. به حدیث «وَلَايَةُ عَلِيٍّ بَيْنَ أَبِي تَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَحُضَيْنِي فَسُنَّ دَخَلَ حُضْنِي أَمِنْ مِنْ عَدَائِي» اشاره

دارد؛ رک: شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا عليه السلام، ج ۲، ص ۱۳۶.

۵. همان.

۱۶۵

هیبتِ موسی و علمِ آدم و تقوای نوح
گر مُصَوَّر می شدی، بودی به شکل مرتضیٰ^۱

کلیم کاشانی (قرن ۱۰ و ۱۱)

۱۶۶

هزار خیبر و صد گونه از در است اینجا
نه هر که نان جوین خورد حیدری داند

اقبال لاهوری (۱۲۵۶ - ۱۳۱۷ ش)

۱۶۷

هرگز فریب دشمنِ روبه صفت نخورد
زین روی گفته اند که شیر خدا علی ست

ابوالحسن ورزی (۱۲۹۳ - ۱۳۷۳ ش)

۱۶۸

یکی ازدها بود در چنگ شیر
به دست علی، ذوالفقار علی

ناصر خسرو قبادیانی (۳۹۴ - ۴۸۱)

۱. به حدیث «مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ... وَإِلَى آدَمَ فِي عِلْمِهِ... فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ» اشاره دارد؛ رک: لطف الله صافی گلپایگانی، پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی عَلَيْهِ السَّلَامُ در حدیث، ص ۴۰.

یا امیرالمؤمنین درمانده‌ام در کار خویش
باز کن این عقده را، ای سرور مشکل‌گشا!

کلیم کاشانی (قرن ۱۰ و ۱۱)

۱. به فراز «كُلِّ هِمٍّ وَعَمِّ سَيْنَجَلِي بِعَظَمَتِكَ يَا اللَّهُ، بِنُبُوتِكَ يَا مُحَمَّدَ ﷺ، بِوَلَايَتِكَ يَا عَلِيَّ بْنَ أَبِي تَالِبٍ» از دعای نادعلی اشاره دارد.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم.
۲. ابن ابی الحدید؛ شرح نهج البلاغه، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، کتاب آوند دانش، چاپ اول، ۱۳۸۰.
۳. افصح زاد، اعلاخان؛ دیوان نورالدین عبدالرحمن بن احمد جامی، تهران، مرکز مطالعات ایرانی، چاپ اول، ۱۳۷۸.
۴. احمدی بیرجندی، احمد؛ دیوان محمد بن حسام خوسفی، مشهد، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان، چاپ اول، ۱۳۶۶.
۵. اقبال، عباس؛ دیوان امیرمعزی، تهران، کتابفروشی اسلامی، چاپ اول، ۱۳۱۸.
۶. باستانی راد، حسینعلی؛ دیوان اشعار ابن یمین فریومدی، تهران، سنایی، چاپ دوم، ۱۳۶۳.
۷. بانوهمایی، ماهدخت؛ دیوان سنا (مجموعه اشعار جلال الدین همایی)، تهران، شرکت نشر هما، چاپ اول، ۱۳۶۴.
۸. پاشا اجلالی، امین؛ دیوان محسن تأثیر تبریزی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، چاپ اول، ۱۳۷۳.
۹. تقوی، سید نصرالله؛ دیوان ناصر خسرو، تهران، امیرکبیر، ۱۳۴۸.
۱۰. خزانه دارلو، محمدعلی؛ منظومه های فارسی قرن نهم تا دوازدهم، تهران، روزنه، ۱۳۷۵.
۱۱. خلفی، زهرا؛ سیمای حضرت علی علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام در ادب فارسی (از قرن چهارم تا قرن نهم)، قم، مرتضی، چاپ اول، ۱۳۷۷.
۱۲. دانش پژوه، منوچهر؛ دیوان رودکی، تهران، توس، چاپ اول، ۱۳۷۴.

۱۳. دبیرسیاقی، محمد؛ دیوان لامعی گرگانی، تهران، اشرفی، چاپ دوم، ۱۳۵۵.
۱۴. درخشان، مهدی؛ دیوان اشعار ناصر بخارایی، تهران، بنیاد نیکوکاری نوربانی، چاپ اول، ۱۳۵۳.
۱۵. دستگردی، وحید؛ تذکره نصرآبادی، تهران، کتابفروشی فروغی، چاپ اول، ۱۳۶۱.
۱۶. —؛ دیوان هاتف اصفهانی، تهران، کتابفروشی فروغی، چاپ ششم، ۱۳۴۶.
۱۷. دبلمی، حسن بن محمد؛ إرشاد القلوب إلى الصواب، قم، شریف الرضی، چاپ اول، ۱۳۶۸.
۱۸. رادفر، ابوالقاسم؛ گزیده اشعار فارسی اقبال لاهوری، تهران، امیرکبیر، چاپ چهارم، ۱۳۷۹.
۱۹. —؛ مناقب علوی در آیینۀ شعر پارسی‌گویان شبه‌قاره، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ اول، ۱۳۸۱.
۲۰. ربانی، حامد؛ دیوان اشعار اهلی شیرازی، تهران، سنایی، چاپ اول، ۱۳۴۴.
۲۱. ریاحی، محمدمبین؛ کسائی مروزی (زندگی، اندیشه و شعر او)، تهران، علمی، چاپ هفتم، ۱۳۷۵.
۲۲. شیخ صدوق، محمد بن علی بن بابویه قمی؛ امالی، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ اول، ۱۳۸۳.
۲۳. —؛ علل الشرایع، قم، مؤمنین، چاپ چهارم، ۱۳۸۳.
۲۴. —؛ عیون اخبار الرضا علیه السلام، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۸۱.
۲۵. شیخ کلینی، محمد بن یعقوب؛ الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۶۵.
۲۶. صافی گلپایگانی، لطف‌الله؛ پرتوی از فضائل امیرمؤمنان علی علیه السلام در حدیث، قم، مرکز تنظیم و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی صافی، چاپ اول، ۱۳۸۸.
۲۷. صحتی سردرودی، محمد؛ غدیریه‌های فارسی (از قرن چهارم تا قرن چهاردهم)، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۹.
۲۸. صفا، ذبیح‌الله؛ تاریخ ادبیات در ایران، تهران، فردوس، چاپ دهم، ۱۳۶۹.
۲۹. صفار، محمد بن حسن؛ بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد علیهم السلام، قم،

المكتبة الحيدرية، ۱۳۸۵

۳۰. طبرسی، احمد بن علی؛ الإحتجاج علی أهل اللجاج، قم، نوید ظهور، چاپ اول، ۱۳۹۲.

۳۱. طریحی، فخرالدین بن محمد؛ مجمع البحرين، تحقیق سید احمد حسینی، بنیاد بعثت، چاپ اول، ۱۳۷۳.

۳۲. قزوینی، سید کاظم؛ فاطمة الزهراء علیها السلام من المهد الى اللحد، تهران، نشر محمد، چاپ سوم، ۱۳۹۰.

۳۳. قهرمان، محمد؛ دیوان ناظم هروی، مشهد، آستان قدس رضوی، چاپ اول، ۱۳۷۴.

۳۴. متقی هندی، حسام الدین علاء الدین علی؛ کنز العمال فی سنن الاقوال و الاحوال، تحقیق: شیخ بکری حیانی و شیخ صفوه السقاء، بیروت، مؤسسة الرسالة، ۱۳۹۹ق.

۳۵. محجوب، محمدجعفر؛ دیوان شمس الشعراء سروش اصفهانی، تهران، امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۳۹.

۳۶. مجلسی، محمدباقر؛ بحار الانوار، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، ۱۴۰۴ق.

۳۷. مستنبط، احمد؛ القطرة من بحار مناقب النبی صلی الله علیه و آله و سلم و العترة علیهم السلام، قم، حاذق، چاپ دوم، ۱۳۸۱.

۳۸. مصفا، مظاهر؛ دیوان نظیری نیشابوری، تهران، امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۷۳.

۳۹. نفیسی، سعید؛ رباعیات بابا افضل الدین کاشانی، تهران، فارابی، چاپ دوم، ۱۳۶۳.

۴۰. نوری، نظام الدین؛ جلوه علی صلی الله علیه و آله و سلم در ادب فارسی، تهران، زهره، چاپ اول، ۱۳۷۹.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّاتِ
وَجَعَلَ بَيْنَهُمْ
بُرُوجًا
وَجَعَلَ الْوُجُودَ
مِنْ نَفْسِهِ
وَجَعَلَ الْوُجُودَ
مِنْ نَفْسِهِ
وَجَعَلَ الْوُجُودَ
مِنْ نَفْسِهِ
وَجَعَلَ الْوُجُودَ
مِنْ نَفْسِهِ
وَجَعَلَ الْوُجُودَ
مِنْ نَفْسِهِ

محمد

١٤٣٥